

Історія української науки в документах

У роботі семінару «Історія української науки в документах» взяли участь фахівці у галузі архівознавства, джерелознавства, археографії, історії науки, викладачі вишів, бібліотечні та музейні працівники установ Києва, Львова, Ніжина, наукові дослідження яких пов'язані зі створенням та інформаційним використанням національних архівних історико-культурних комплексів – всього 32 науковці. Серед них – співробітники інститутів архівознавства, рукопису, відділів зарубіжної україніки і бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Ніжинського краєзнавчого музею ім. І. Спаського, викладачі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного транспортного університету, Української академії друкарства. До роботи семінару долучилися також працівники бібліографічних та науково-інформаційних підрозділів Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету, Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського.

У вступному слові керівники семінару, директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, заслужений працівник культури України **Л. М. Яременко**, заввідділу Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук **О. П. Степченко** привітали всіх архівістів та науковців, які працюють у структурних підрозділах наукових бібліотек над організацією історико-культурних фондів, з Днем бібліотек України й окреслили коло питань, запропонованих до обговорення, а саме, визначення стану, завдань і перспектив залучення джерельної складової архівного документного комплексу до

інформаційного простору з метою всебічного й об'єктивного висвітлення питань становлення, розвитку і успіхів української науки. Відзначили складність та вагомість роботи фахівців у галузі комплектування фондів, археографічного опрацювання документальної спадщини і популяризації історії вітчизняної науки у наукових розвідках, монографіях, збірниках, науково-довідкових виданнях, яку здійснюють інститути архівознавства та рукопису НБУВ.

Основну увагу учасники семінару зосередили на питаннях дослідження архівних ресурсів з історії української науки, які є складовою національного культурного надбання. Йшлося про стан джерельного забезпечення процесу наукових пошуків, склад фондів архівної і рукописної спадщини, актуалізацію історичних джерел шляхом публікації документів у виданнях, розроблення електронних ресурсів тощо.

Теоретичним аспектам вивчення документних ресурсів з історії вітчизняної науки, питанням використання документної інформації в сучасних наукових дослідженнях присвятила свою доповідь директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук **Л. М. Яременко**. Присутні були поінформовані про опрацювання комплексу документів з питань розвитку академічної науки, проведену роботу з представлення наукових результатів діяльності установ та видатних вчених НАН України шляхом актуалізації документної спадщини Архівного фонду НАН України, що зберігається в Архіві Президії НАН України, архівних підрозділах академічних установ, в Інституті рукопису та Інституті архівознавства НБУВ, у низці фондів центральних державних архівів України. Доповідачка торкнулася проблеми джерельного забезпечення процесу вивчення історії академічної науки, яка поглиблюється

через відсутність об'єднаної бази даних про склад фондів, що зберігаються в архівах, наукових установах, бібліотеках, музейних закладах України. Створення такого ресурсу, на думку Л. М. Яременко, сприяло б активнішому використанню документальних ресурсів з науковою і освітньою метою, розвитку корпоративної співпраці під час здійснення проектів популяризації документних комплексів.

У своїй доповіді заввідділу НБУВ, канд. іст. наук **Т. В. Коваль** розкрила можливості відтворення текстів архівних документів шляхом їх публікації у виданнях і в форматі цифрових ресурсів. Дослідниця обгрунтувала нагальну необхідність створення депозитарію цифрових копій, який, на її переконання, дасть змогу уникати дублювання роботи з оцифрування текстів документів і сприятиме полегшенню роботи читачів з рукописними фондами.

Сучасний стан досліджень історії створення колекцій документальної україніки в системі бібліотечно-архівних інституцій української еміграції в Чехословаччині розглянула у своєму виступі науковий співробітник Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського **Н. М. Крощева**. Співробітники Інституту архівознавства НБУВ **О. В. Березовська**, **Л. С. Воловник**, **І. В. Шарабанова**, канд. іст. наук **І. М. Шихненко** проаналізували склад, види та інформативну наповненість науково-дослідних та науково-організаційних архівних документів установ НАН України, які надають детальну інформацію для комплексного висвітлення історії їх становлення, розвитку і функціонування.

За результатами дослідження фонду архіву Президії НАН України побудувала свою доповідь про міжнародну співпрацю українських і румунських учених заввідділу НБУВ, канд. іст. наук **Г. В. Індиченко**. Вона окреслила проблемні питання, з якими доводиться мати справу у процесі вивчення архівних фондів та введення їхньої документної інформації в науковий обіг. Це, зокрема, розпорошеність документів з історії української науки у складі фондів різних архівів України та зарубіжжя; необхідність розроблення й ухвалення стандартів археографічного опрацювання документів для їх публікації; вивчення документів розсекречених фондів, які зберігаються в українських архівах, та документів українських вчених у складі фондів зарубіжних архівних і наукових установ.

З особливою увагою учасники семінару вислухали доповіді про дослідження особових фондів і комплексів (колекцій) документів видатних українських учених, що відклалися в архівних, музейних, бібліотечних установах. Інформаційний потенціал цих документних ресурсів розкрили у своїх виступах головний зберігач фондів Ніжинського краєзнавчого музею ім. І. Спаського **Т. В. Брязкало**, доцент Національного транспортного університету, канд. іст. наук **Н. М. Глушенко**, старший науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **І. С. Корчемна**, науковці Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук **Ю. О. Бойко**, канд. іст. наук **Ю. В. Булгаков**, канд. іст. наук **А. І. Шаповал**, **Л. І. Завалішина**, **М. С. Коломієць**, **І. Г. Кіржасва**.

Підвищений інтерес у присутніх викликала доповідь заввідділу НБУВ, канд. іст. наук **С. В. Старовойт** про особливості підготовки путівника особовими фондами видатних учених НАН України, що наразі здійснюється в Інституті архівознавства та особливості формування фондів Інституту у різні періоди його діяльності.

Обговоренню питань дослідження архівних фондів, що містять документи та наукові матеріали за окремими тематичними напрямками вивчення історії України, були присвячені доповіді заввідділу НБУВ, канд. іст. наук **О. П. Степченко**, наукового співробітника НБУВ, канд. іст. наук **Т. А. Якубової**, доцента Української академії друкарства (м. Львів) **Н. В. Зубко**, науковців НБУВ **Д. В. Байкєніча**, **О. І. Вербіцької**, **М. О. Принь**. Молодший науковий співробітник НБУВ **К. В. Петриченко** представив результати дослідження українських закордонних паспортів періоду Української революції, що зберігаються в архівних і музейних фондах України. Жваво обговорювалися доповіді докторанта Київського національного університету імені Тараса Шевченка, канд. іст. наук **Р. О. Марценюк** і молодшого наукового співробітника НБУВ **О. В. Патриляк**, підготовлені на основі фондів Галузевого державного архіву СБУ, про репресії щодо співробітників системи ВУАН–АН УРСР у 1930-х рр., які наклали відбиток на процес «радянїзації» української науки.

У своїх виступах учасники семінару порушували не лише актуальні питання і проблемні аспекти архівознавчої теорії та практики, але й пропонували шляхи їх вирішення. Проведене обговорення засвідчило значний поступ у популяризації архівних ресурсів з історії вітчизняних наукових досліджень. Підбиваючи підсумки роботи семінару, Л. М. Яременко наголосила на значенні досліджень документних комплексів на сучасному етапі для введення історичної інформації у науковий обіг і створення нових інформаційних ресурсів.

Зважаючи на значний історико-культурний потенціал документної архівної спадщини України, що зберігається у спеціалізованих архівних структурних підрозділах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та наукових установ НАН України, учасники семінару ухвалили низку рекомендацій до загальної резолюції конференції, зокрема щодо покращення роботи зі створення електронних ресурсів архівів наукових установ; запровадження спільних проектів у сфері популяризації архівної спадщини української науки; співпраці з метою обміну досвідом; проведення спільних заходів з вітчизняними та іноземними установами в галузі збереження національної пам'яті України.

Лідія Яременко,
канд. іст. наук,
директор Інституту архівознавства НБУВ
Ольга Степченко,
канд. іст. наук, зав. відділу НБУВ
Оксана Вербіцька,
канд. філол. наук,
старш. науковий співробітник НБУВ